

Kādi izdevumi jāatlīdzina darbiniekam, ja komandējums aizkavējas?

2022-11-22

Harijs Samuels Bašs, SIA "Zvērinātu advokātu birojs "CersJurkāns"", jurista palīgs

Darbiniekam, atgriežoties no komandējuma, aizkavējas lidmašīna, kā rezultātā viņš Latvijā atgriežas vēlāk - pēc pusnakts. Kā pareizi noformēt šādu aizkavēšanos un kā to apmaksāt? Vai darbiniekam ir jāierodas darbā arī tajā dienā, kad ielidoja, vai arī tā ir komandējuma diena? Vai par to jāmaksā komandējuma nauda?

Komandējuma izmaksas

Saskaņā ar Ministru kabineta (MK) noteikumu Nr.969 "Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi" 2.punktu (<https://likumi.lv/ta/id/220013-kartiba-kada-atlidzinami-ar-komandejumiem-saistitie-izdevumi/#p2>) komandējums ir vadītāja (darba devēja) rīkojums, ar kuru darbinieks tiek nosūtīts braucienā uz noteiktu laiku uz citu apdzīvotu vietu Latvijā vai uz ārvalstīm, ja šis nosūtījums ir saistīts ar darba uzdevuma izpildi vai arī ar mērķi papildināt darbinieka zināšanas vai paaugstināt tā profesionālo kvalifikāciju.

Parasti darbinieki vismaz reizi savu darba tiesisko attiecību ietvaros tiek nosūtīti komandējumā, bet šis jēdziens Darba likumā (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums>) (DL) tieši netiek skaidrots, bet sastopams tikai atsevišķos DL (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums>) pantos. Piemēram, DL 53.panta (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums/#p53>) 4.daļā noteikts, ka, nosūtot darbinieku komandējumā, tam obligāti saglabājama darba alga arī tajā laikā, kuru tas pavadā ārpus savas ierastās darba vietas, jo arī komandējuma laikā darbinieks atrodas darba devēja pakļautībā jeb tam ir pienākums pildīt darba devēja norādījumus. Tāpat DL 76.panta (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums/#p76>) 1.daļas 1.punktā noteikts, ka darba devējam ir pienākums atlīdzināt darbiniekam tos izdevumus, kas radušies komandējuma vai darba brauciena dēļ.

Jau minētajā DL 53.pantā (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums/#p53>) paredzēts, ka darba alga komandējuma laikā ir saglabājama pilnā apmērā. Tomēr, atrodoties komandējumā, it sevišķi ārpus Latvijas, darbiniekam rodas vairāki papildu izdevumi, piemēram, ceļa jeb transporta izdevumi, viesnīcas un ēdināšanas izmaksas u.c. Ņemot vērā to, ka lēmums par došanos komandējumā visbiežāk nav atkarīgs no paša darbinieka gribas, MK noteikumu Nr.969 8.punktā (<https://likumi.lv/ta/id/220013-kartiba-kada-atlidzinami-ar-komandejumiem-saistitie-izdevumi/#p8>) noteiktas tās izdevumu pozīcijas, kuras darba devējam ir pienākums atlīdzināt, ja darbiniekam komandējuma laikā šādi izdevumi rodas. Šo noteikumu 8.1.punktā (<https://likumi.lv/ta/id/220013-kartiba-kada-atlidzinami-ar-komandejumiem-saistitie-izdevumi/#p8>) paredzēts atlīdzināt darbiniekam ne tikai transporta, viesnīcas un citus iespējamus izdevumus, bet arī dienas naudu, ar to

saprotot tādu kā darbinieka "kabatas naudu", kuru tas izmanto ēdināšanas un citu ikdienas izdevumu segšanai.

Darbinieks atgriežas vēlāk nekā plānots

Neskatoties uz samērā plašu atlīdzināmo izdevumu klāstu, MK noteikumu Nr.969 8.punktā (<https://likumi.lv/ta/id/220013-kartiba-kada-atlidzinami-ar-komandējumiem-saistitie-izdevumi/#p8>) nav paredzēts atlīdzināt izdevumus, kas darbiniekam radušies neparedzētu apstākļu sakrītības dēļ, piemēram, izdevumus, kas darbiniekam radušies lidojuma reisa aizkavēšanas dēļ. MK noteikumu 20.2.punktā (<https://likumi.lv/ta/id/220013-kartiba-kada-atlidzinami-ar-komandējumiem-saistitie-izdevumi/#p20>) sniegta tikai daļēja atbilde uz lasītāja jautājumu. Proti, minētā tiesību norma paredz, ka gadījumā, ja darbinieks, pildot savus darba pienākumus, aizkavējas objektīvu, no viņa personīgi neatkarīgu iemeslu dēļ uz vienu vai vairākām dienām, tad viņam ir izmaksājama gan dienas nauda, gan kompensācija par papildu izdevumiem, ja darba devējs ir pamatoti pagarinājis darbinieka komandējuma termiņu uz nokavēto laiku.

Minētie MK noteikumi (<https://likumi.lv/ta/id/220013-kartiba-kada-atlidzinami-ar-komandējumiem-saistitie-izdevumi>) jāskata kopā ar DL 6.pantu (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums/#p6>), kurā norādīts, ka jebkāda darba devēja rīcība, kas padara darbinieka tiesisko un/vai faktisko stāvokli slīktāku nekā to paredz DL (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums>), nav spēkā. Jāsecina, ka darbinieks šādā situācijā ir tiesīgs prasīt darba devējam pagarināt komandējuma laiku un attiecīgi atlīdzināt ar to saistītos izdevumus atbilstoši DL 76.panta (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums/#p76>) 1.daļas 1.punktam.

Ja darbinieks objektīvu apsvērumu dēļ aizkavējas vismaz uz vienu vai vairākām dienām, darba devējam būtu pienākums komandējumu pagarināt, gan izmaksājot dienas naudu, gan atlīdzinot citus izdevumus par šo laika posmu.

MK noteikumu 20.2.punktā (<https://likumi.lv/ta/id/220013-kartiba-kada-atlidzinami-ar-komandējumiem-saistitie-izdevumi/#p20>) nav norādīts, ko darīt, ja darbinieks aizkavējas uz laiku, kas ir īsāks par 24 stundām. Un tomēr var viegli iedomāties situāciju, kurā uz dažām stundām aizkavējas lidmašīna un darbinieks atgriežas mājās nevis plkst. 23.00, kā tas sākotnēji bija plānots, bet gan jau nākamajā dienā, piemēram, plkst. 03.00. Uzreiz jānorāda, ka arī šādos apstākļos darba devējs var būt pretimnākošs un pagarināt darbinieka komandējumu uz vienu dienu, tādā veidā atbrīvojot viņu no pienākuma nākamajā rītā doties uz darbu un saglabājot viņa darba samaksu.

Šādā gadījumā darba devējam būtu jāapmaksā arī darbinieka ceļš līdz mājām vēlā nakts stundā, jo MK noteikumu Nr.969 8.10.punkts (<https://likumi.lv/ta/id/220013-kartiba-kada-atlidzinami-ar-komandējumiem-saistitie-izdevumi/#p8>) paredz atlīdzināt braukšanas faktiskos izdevumus Latvijas teritorijā sabiedriskajā transportā (arī taksometros), ja tā izmantošana ir bijusi pamatota. Dienas naudu gan atlīdzināt nebūtu nepieciešams, jo šāda piekāpšanās no darba devēja puses nebūs saistāma ar darba pienākumu pildīšanu nosūtījuma valstī vai vispār izbraukumā.

Praksē būtu jāatrod līdzsvars starp darba devēja interesēm izvairīties no liekiem izdevumiem un darbinieka tiesībām uz atpūtu. DL 142.pantā (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums/#p142>) teikts, ka atpūtas laikam 24 stundu laikā ir jābūt vismaz 12 stundām.

Tajā pašā laikā Eiropas Savienības tiesa (EST) 2018.gada 21.februāra sprieduma lietā C-518/15 (<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=199508&pageIndex=0&doclang=lv&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=653643>) ir pateikusi, ka jēdzieni "darba laiks" un "atpūtas laiks" ir savstarpēji izslēdzoši. Tāpat EST ir norādījusi, ka pēc darba laika ir obligāti jāseko atpūtas laikam, lai nodrošinātu darbinieka veselības un drošības aizsardzību. Ņemot vērā minētos apsvērumus, no darba devēja puses būtu nepareizi secināt, ka laiks, ko darbinieks ir pavadījis ceļā, apgriežoties uz savu mītnes valsti, nav darba laiks, ierēķinot šo laiku jau darbinieka atpūtas laikā. Līdz ar to neatkarīgi no tā, cik darbinieks ir atgriezies no komandējuma, tam tāpat būtu saglabājamas tiesības uz atpūtas laiku un būtu nesamērīgi viņam uzlikt par pienākumu nākamajā rītā ierasties darbā uz darba laika sākumu.

Proti, darba devējam šādā gadījumā būtu jāapsver noruna ar darbinieku vai pat rīkojuma izdošana, ka darbinieks drīkst nākamajā dienā ierasties darbā vēlāk nekā ierasts, dodot darbiniekam pietiekamu laiku atpūtai pēc atgriešanās no komandējuma. Jāpiebilst, ka par šādas situācijas un to risinājumi būtu jāparedz darba kārtības noteikumos.

Tajā pašā laikā jāatceras, ka šādā gadījumā izdevumus, kas darbiniekam radušies pēc komandējuma pēdējās dienas beigām, piemēram, transporta izdevumi no lidostas līdz mājām, darba devējam nebūs pienākums atlīdzināt, jo šie izdevumi netiks ietverti komandējuma laikā, tas nozīmē, ka arī DL 76.pants (<https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums/#p76>) un MK noteikumi Nr.969 (<https://likumi.lv/ta/id/220013-kartiba-kada-atlidzinami-ar-komandējumiem-saistitie-izdevumi>) šiem izdevumiem nebūs piemērojami.